

Białoruski odcień Zieleni – mało polityki, dużo ekologii.

Na Białorusi ekologia jako temat debaty publicznej pojawiała się po awarii elektrowni atomowej w Czarnobylu. Jednak popularność Zielonych nie wynika jedynie z następstw czarnobylskiej katastrofy. Białorusini interesują się tematyką ekologiczną, bo coraz częściej słyszą o globalnych wyzwaniach, takich jak walka ze zmianami klimatycznymi czy degradacja środowiska, które mogą mieć bezpośredni wpływ na ich życie. Coraz więcej ludzi uświadamia sobie, że jakość życia nie sprowadza się jedynie do poziomu konsumpcji.

Ostatnio dyskusje o ochronie środowiska stały się niezwykle popularne, co ułatwiło nawiązywanie kontaktów pomiędzy poszczególnymi organizacjami i poprawiło efektywność ich działań. Przedtem sprawami ekologii zajmowano się albo w zbyt abstrakcyjny sposób lub wręcz przeciwnie, w przypadku lokalnych problemów brakowało szerszego spojrzenia. Społeczna działalność ograniczała się do małych, fragmentarycznych projektów edukacyjnych i skupiała się na lokalnych problemach. W podejmowaniu decyzji praktycznie nie uczestniczyli przedstawiciele społeczeństwa.

Jednak w ciągu ostatnich kilku lat zaczęły pojawiać się projekty dotyczące udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji. (Chodzi głównie o SEA – ang. Strategic Ecological Assessment – Strategiczną Ocenę Oddziaływania, która analizuje ekologiczne następstwa planowanych działań i uważana jest za efektywne narzędzie do zapewnienia rozwoju zrównoważonego oraz o Lokalne Agendy 21, czyli strategię rozwoju zrównoważonego opracowane zgodnie z wytycznymi konferencji ONZ w Rio de Janeiro z 1997 roku).

Oto krótki przegląd najważniejszych tematów ekologicznych, które pojawiają się w białoruskich mediach (od wyspecjalizowanych stron internetowych do popularnych państwowych i niezależnych).

- Zmiany klimatyczne
- Energetyka. Odnawialne źródła energii, budownictwo ekologiczne
- Budowa elektrowni atomowej w Białorusi
- Przyroda i jakość życia (jakość wody, powietrza, bezpieczeństwo towarów)
- Ekologiczne rolnictwo, naturalna, zdrowa żywność
- Gospodarka odpadami
- Zachowanie biologicznej różnorodności i rezerваты przyrody
- Edukacja ekologiczna, edukacja dla zrównoważonego rozwoju
- Ekologiczny styl życia, energooszczędność, ekologiczna konsumpcja

- Rozwój zrównoważony, Lokalne Agendy 21, ekologiczne inicjatywy i ruchy społeczne
- Konwencja z Århus („O Dostępie do Informacji, Udziale Społeczeństwa w Podejmowaniu Decyzji oraz Dostępie do Sprawiedliwości w Sprawach Dotyczących Środowiska”. Od 1999 r. Białoruś jest jej stroną)
- Ochrona terenów zielonych
- Ochrona zwierząt, troska o bezdomne zwierzęta
- Przyroda Białorusi, odpoczynek na łonie przyrody, ekoturystyka

Ruch Zielonych

Na Białorusi istnieje oficjalnie zarejestrowana Białoruska Partia Zielonych (<http://www.belgreens.org>).

Nowym ważnym podmiotem jest także Stowarzyszenie Ekologiczne „Zielona Sieć” założone w 2008 r., które ma być przede wszystkim forum wymiany doświadczeń dla tworzących je organizacji ekologicznych, ekspertów i działaczy. Koalicja za cel stawia sobie rozwiązanie aktualnych problemów ekologicznych poprzez zmianę społecznej hierarchii wartości i demokratyzację. Chodzi o to, by społeczeństwo miało jak najszerszy udział w podejmowaniu decyzji ważnych dla środowiska (<http://greenbelarus.info/content/view/25/78/>).

Drugim celem jest działalność lobbystyczna na rzecz ochrony środowiska. Zdaniem uczestników Stowarzyszenia jest to bardzo ambitne zadanie, którego póki co nie udało się zrealizować. Działacze „Zielonej Sieci” wciąż mają ograniczony wpływ na podejmowanie ekologicznie ważnych decyzji.

Tematyką ekologiczną interesują się nie tylko organizacje ekologiczne ale także organizacje pozarządowe działające w innych sferach – młodzieżowe, kobiece. Ostatnio dwie duże organizacje: Białoruskie Stowarzyszenie Kobiet Pracujących oraz Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dorosłych i Młodzieży rozpoczęły programy ekologiczne.

Białoruskie organizacje ekologiczne starają się współpracować z organizacjami zagranicznymi. Białoruscy eksperci ekologiczni działają w ramach międzynarodowych sieci tematycznych.

Ostatnie Forum Organizacji Ekologicznych Białorusi z lipca 2009 r. zgromadziło ponad 120 delegatów z 59 organizacji (<http://greenforumby.org>). Podczas Forum omawiano takie problemy jak zmiany klimatycznie, energetyka, różnorodność ekologiczna, zrównoważona

produkcja i konsumpcja oraz gospodarka odpadami. Wielką popularnością wśród uczestników cieszyła się sekcja „Rozwój międzysektorowego partnerstwa dla rozwiązywania ekologicznych problemów”, gdzie omawiano możliwość współdziałania organizacji pozarządowych, organów państwowych, mediów i biznesu.

Forum zorganizowano dzięki współpracy głównych białoruskich organizacji ekologicznych: międzynarodowej humanitarno-edukacyjnej fundacji „Naturalne Partnerstwo”, stowarzyszenia ekologicznego „Zielona Sieć”, organizacji społecznej „Ochrona Ojczystych Ptaków”, organizacji „Ekodom”, międzynarodowej koalicji „Partnerstwo Ekoprojekt”. Gośćmi Forum byli także przedstawiciele Ministerstwa Środowiska Białorusi, Międzynarodowego Państwowego Uniwersytetu im. A. Sacharowa i Norweskiego Stowarzyszenia Ochrony Przyrody.

„Zielona Sieć” stworzyła szereg grup roboczych zajmujących się:

- Klimatem <http://belaclimate.info/>
- Rolnictwem ekologicznym <http://www.agracultura.org/>
- Odnawialnymi źródłami energii <http://www.reenergy.by/>
- Rezerwatami przyrody <http://bp21.org.by/ru/>
- Edukacją na rzecz zrównoważonego rozwoju
- Bezpieczeństwem chemicznym

Państwo kontra ekolodzy

Białoruski ruch ekologiczny nie jest silnie upolityczniony, przez co działające w nim organizacje pozarządowe mogą współpracować z władzami. Większe z nich, takie jak „Ochrona Ptaków Ojczystych” czy „Zielona Sieć” współpracują z ministerstwem środowiska i z instytucjami edukacyjnymi. Ale większość ogranicza się do współpracy z władzami lokalnymi.

Jednak gdy tylko „zielona” organizacja pozarządowa wkracza na obszar politycznych interesów, co jest nie do uniknięcia przy rozwiązywaniu wielu problemów, współpraca z władzami się komplikuje. Próby wpłynięcia na decyzję władz traktowane są jak polityczna nielojalność. Oto najgłośniejsze przykłady.

- Mieszkańcy wsi Drużnyj (w województwie mińskim) sprzeciwili się budowie zakładu produkującego pestycydy i herbicydy oraz utylizującego przeterminowane substancje żrące. Była to jedna z najgłośniejszych kampanii społecznych 2008 r. Po raz pierwszy obywatele zgłosili do sądu naruszenie procedury uczestnictwa społeczności lokalnych w podejmowaniu tego typu decyzji. Wywalczyli przeprowadzenie konsultacji społecznych. Prokuratura generalna wysłała ostrzeżenie do dyrektora firmy budującej zakład i zażądała dopuszczenia przedstawicieli społeczności lokalnej do dokumentu oceniającego wpływ inwestycji na środowisko. Mimo to budowa fabryki była kontynuowana, a aktywistów społecznej kampanii spotkały naciski ze strony władz.
- Sprzeciwem władz skończyła się również społeczna kampania przeciw budowie elektrowni atomowej. Wszystkie decyzje dotyczące inwestycji (poczynając od ogłoszonej na początku 2008 r. decyzji o budowie elektrowni, na wyborze miejsca budowy kończąc) były przyjęte przy naruszeniu Konwencji z Århus. Przedstawiciele społeczności występującej przeciw budowie elektrowni podlegali nieustannemu naciskowi. Byli dyskredytowani w państwowych mediach, które jednoznacznie wspierały projekt nie dopuszczając dyskusji o sensowności i bezpieczeństwie projektu.

W październiku 2009 r. miały się odbyć konsultacje społeczne dotyczące dokumentu „Wstępna ocena wpływu budowy elektrowni atomowej na środowisko”. Władze zamieniły zaplanowaną dyskusję w farsę. Wykorzystano przy tym jednostki specjalne milicji (OMON) oraz załogi zakładów zwiezione przymusem na miejsce dyskusji. Nie pozwolono na omówienie przygotowanego przez ekologów dokumentu krytykującego raport władz (<http://atomyby.net/Kritika-OVOS-belorusskoy-AES.html>). Do aresztu na 7 dni trafił ekspert Andrzej Ożarowski, co było szeroko komentowane w mediach (news.tut.by/149632.html). Przedstawiciele organizacji ekologicznych opowiedzieli o wszystkim Komitetowi ds. Przestrzegania Konwencji z Århus (<http://www.unece.org/env/pp/ccBackground.htm>)

W dwóch wymienionych przypadkach aktywiści ekologiczni działali zgodnie z prawem, odwołując się do ratyfikowanej przez białoruskiego prezydenta Konwencji z Århus. Demonstracja siły, na jaką pozwoliła sobie władza, zastraszyła ekologów. Wiele organizacji woli nie podejmować trudnych tematów ograniczając się do neutralnych inicjatyw.

Mimo to organizacje ekologiczne kontynuują współpracę z sektorem państwowym. Wysoki poziom ekspertów i dobre kontakty z międzynarodowymi organizacjami ekologicznymi sprawiają że przedstawiciele organizacji pozarządowych mogą wnieść istotny wkład do projektów realizowanych we współpracy z instytucjami państwowymi.

Ekologia i demokratyzacja Białorusi

Wiele organizacji ekologicznych, licząc się z ograniczeniami wynikającymi z aktualnej sytuacji politycznej w kraju, nie chce psuć sobie roboczych kontaktów z organami państwowymi. Unikają działań politycznych i ograniczają działalność do wąskich wyspecjalizowanych dziedzin.

Niektórzy analitycy zarzucają im, że uciekając od polityki, nie rozumieją, że współpraca z Unią Europejską w sprawach ekologicznych jest także współpracą na rzecz demokratyzacji. Mimo tych ograniczeń białoruski ruch ekologiczny ma potencjał by stać się wpływowym podmiotem. Jego atuty to dążenie do konsolidacji i współpraca z innymi organizacjami III sektora, a także z europejskim i międzynarodowymi organizacjami.

Dla większości organizacji ideologicznym credo jest międzynarodowy dokument Karta Ziemi. (To deklaracja fundamentalnych zasad i wartości dla budowania sprawiedliwego, zrównoważonego i pokojowego społeczeństwa globalnego w XXI wieku. Jest efektem szerokiej wielokulturowej i wielosektorowej dyskusji. Głosi, że ochrona środowiska naturalnego jest nieodłącznie związana z prawami człowieka i pokojem. Propagowaniem Karty zajmuje się organizacja Inicjatywa Karty Ziemi www.earthcharterinaction.org/content/). Zgadając się z postulatami Karty białoruskie organizacje włączają do swoich programów propagowanie zrównoważonego rozwoju. A więc nie tylko ochrona przyrody, ale szerzej rozumiane kwestie gospodarcze i społeczne. Ważnym aspektem zrównoważonego rozwoju jest uczestnictwo społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz wzmocnienie samorządu lokalnego.

Dla planowania strategii zrównoważonego rozwoju potrzebne jest współdziałanie władz lokalnych, biznesu, organizacji pozarządowych, partii politycznych, cerkwi, instytucji edukacyjnych i niezależnych ekspertów. W ten sposób ruch ekologiczny staje się aktywnym uczestnikiem zmian demokratycznych na Białorusi .

Natalia Riabova